

També passaria manllevat des del llatí vg. al basco-català de l'alta vall d'Àneu, d'on avui *camial* a Alòs d'Isil, on Krüger el trobà aplicat a tot un marc quadrat que enquadra la llar («Rechteckige Rahmen des Feuerstelle», *Hochpyr.*, A, II, 97) (jo n'he vistos d'aquesta forma a grans casals vells de l'Alt Pallars, p. ex. a Estais, uns de rics i artístics, que per desgràcia em va ensenyar un jove foraster, 1959, per tant ignoro com ne deien).

Aquest, doncs, amb el fenomen bascoide de la caiguda de la -N- intervocàlica, que vaig documentar en la toponímia d'aquestes altes valls catalanes (a *E. T. C.* I, 124-125). En contrast paradoxal amb la forma menys bascoide de la vall d'Ànsò, aquesta forma pallaresa constitueix un altre eloqüent testimoni de com el llenguatge pre-romà resistí més llargament a l'Alt Pallars que no pas a l'Alt Aragó, com vaig demostrar en aquell estudi. A una d'aquestes luxoses peces de mobiliari metàl·lic es deu referir ja la carta principessa de 1409, que he citat supra com el més antic testimoni de *xemene(i)a* en català.

Xemeroi, xemet, V. sem

XEMICAR, ja se n'han donat dades i l'etimologia i explicació morfològica i fonètica, com a derivat ll. vg., a *MICA* (v, 661a19-36). Suplementem. La forma *eixemicar* que allà postulàrem com a etimològica està ben documentada (jo també ho havia sentit algun cop a gent de fora, però no en trobem la nota). «*Aximicat* (Muntanya): se diu del fil que surt desigual per imperícia dels operaris; ex.: *aquest fil ha sortit tot aximicat*» *DAG.*; «*examicar*: esmicolar, xafar» *Bulbena 1905* (> Vogel «zerkrumen»); «*aixamicat*: disminuït, migrat de figura, menudot» (Olot) *AlcM.* D'una forma ampliada **eixemiquerat*, amb metàtesi: pall. «*eixere-micat*: raquítico», *CPol* (Vall d'Àneu, p. 16).

També hi degué haver una metàtesi vocàlica **ximecar* (pron. *šiməká*) de la qual s'extragué, com a post-verbal, +*ximecs*: que és un mot important, perquè és l'única traducció que coneç del fr. *embrun*, l'angl. (*sea*)-*spray*, al. *sprüh(-regen)*, it. *spruzzo (dei marosi)* (no li sé trad. castellana): o sigui els esquitxets finíssims d'aigua de mar polvoritzada que el vent aixeca, en xocar contra un moll, una embarcació etc.: «abrigueu-vos que entren *šimėks* glaçats» em deia un llop de mar en una barca santpolenca, llançant-me un gec de pell oliada, en un tràngol de setembre 1930; «anem, que acabarem xops, tanta estona parant els *ximecs*, sota l'Agulla» (un altre, en aquella penya blanneca, 1966).

Amb una derivació postverbal «descarrilada», en sortí *xemac* (com sigui que -*aká*, podria tenir un present -*áka*), que Pons registra com a equivalent de *xemic* entre els teixidors (*BDC* IV, 163). Un altre derivat podria ser l'alguerès *xemigós* 'lleganyós' (*DAG.*, amb -g- contaminada pel seu sinònim *lleganyós*?).

La formació EX-EMICARE, que allà he justificat, correspon a un típus romànic relativament freqüent; del qual, a part dels casos que ja hi cito, se'n podrien do-

nar d'altres, com it. *scilinguare* 'tallar la llengua' (EX-E-LIN-GU-ARE), *scilinguagnolo* 'trava-llengües', cast. *jamerdar* 'llevar la brutícia, treure les cascàries' (< *jamerdar*; de MERDA, amb dissim. *e-e* > *a-e*), aranès *xar-ramà* 'descarregar de branques (d'un arbre)' EX-E-RAMARE; *eixamostar* 'eixugar, llevar el suqueig', que és també gascò (Aran), i no sols català comarcal; dubtós *eixenegar* EX-ENECARE, com he explicat en I, 111a 15-18.

I el mot present també és, així mateix, gascò: ja Lespy-R. va recollir *chemical* «exténué» en el poeta Larrebat, de Baiona (revista *Ariel*, 1868); Palay ho documenta també en la variant sense afèresi *eschemicà* (s. v. *chemicà*) «éparpiller (du fumier etc.)»; i també en els altres departaments gascons: «pétiller, lancer des étincelles» a l'E. del Gers, amb el derivat *chemicade* a les Landes «petit pincement de la peau», en fi *chemicayre* «qui répard, qui éparpille». I arriba fins a la costa girondina: *chaoumica* [= *čaumiká*]: «faire maladroitement de petits ouvrages» (Moureau, *Le Patois de La Teste*, p. 33b; no ve de CAUMA, com diu amb bàrbar menyspreu de la fonètica i la dialectologia, *FEW* II, 539a, § 4), i amb *ay* contaminat pels parònims *chaoupicà* «fouler aux pieds» (prov. *chaupi*), *chaoumà* «chaumer», *chaouchà* «trempar dans l'eau, saucer» (EXSALSARE), Moureau, p. 33b.

Finalment, aquest mot romànic, des del ll. vg. aquitànic degué passar al basc: suletí i roncalès *tximikatu* 'pessigar', guip. id. 'fer pessigolles', bisc. *bnav.* i guip. *tximiko* 'pessic', guip. *tximika* «frusleria, granillos de la piel, lástima» (Azkue); i, amb les acostumades ultracorrecions desdiminutivitzants (i la mateixa -r- que en el Pall.): *bnav.* *zaramika* 'esgarrinxada' («schramme»), lab. *karamitxa* id., *karamikatu* «schrammen» (Uhlenbeck, *Vergleich. Lautlehre d. bask. Dial.*, p. 85).

Xen (eina de torner en metall) *DAG.*, *xein* 'gallet' *Capcir* (*BDC* III, 120, 133), probablement del fr. *chien* 'gos', que també designa aquesta part del fusell i altres eines d'ofici.

Xena ocell, *V. xerna*.

Xena, *V. aixena*. *Xena* s'usaria a Arenys de Mar segons el Salvat. Del derivat *aixenès(c)* en tenim confirmació en una altra obra de MrnVayreda, «la *xanès* del mosquer» (*Sang Nova*, 350.3f.), que naturalment s'havia de descompondre altrament, l'*aixanès* (car un mot en -*esc* o -*ès* no pot ser femení) i per tant és doblement valuós, en confirmar que la inicial és *aix-* i no pas *x-*, a desgrat dels dubtes d'en Russinyol; i pel sentit, que essent cosa de mosques es lliga del tot amb *aixena* 'excrements' (més que l'ús en *La Punyalada*). Altres derivats romànics de EXIRE amb aquest sign. són l'abruzzès *šita*, calabr. *šuta* 'diarrea' i roms. *iešitoare* 'comuna' («abort»), *REW*, s. v.; oc. ant. *eissidura* «fluxion», *eissit* «écoulement», i *eissen* subst. m. «sortie ou action de sortir» (*PDPF*), que podria ser EXIENDUM: el singular corresponent al pl. neutre EXIENDA, que hem postulat com a ètímon.

En canvi a Benasc tenim mot i significat ben dife-